

Dve sliki.

Spisal Ivo Česnik.

Lam nad Poljansko dolino stoji dom upokojenega profesorja dr. Mavriča. — Kraj vasi izvira studenec, in ob njem se dviguje lepa, prostorna hiša z vrtom. Na visokih oknih dehte nageljni, ob popoldnevih se odbijajo ob steklenih šipah zlati prameni, da blišči perje dveh košatih orehov poleg studenca. Vrt je dolg in razumno urejen; na levi raste krompir, na desni salata in zelje, po sredi bahato cveto najrazličnejše rože. Na zeleni oazi se pripogiblje pod težo svojega sadja mogočna hruška, in v določenih razdaljah bingljajo od drevja: češplje, hruške in jabolka. V zadnjem kotu stoji uta, obdana od divje trte, ki brani gorkemu solncu dohod tudi skoz najmanjšo špranjo. Za uto se dviguje čebelnjak, kjer od prvega ptičjega petja do Ave Marije brne in šume hitre delavke. Pred čebelnjak je postavljena pod širokorazrastlo lipo klop. — To je dom dr. Mavriča.

Lanske počitnice sem bil tam gori. Večer se je bližal, in solnce je poljubljalo z zadnjimi trakovi vaške hiše, velike skednje, novo cerkev in drevje, na katerem so zorele hruške in jabolka, ko sem dospel pred profesorjev dom.

Dr. Mavriča sem dobil pred čebelnjakom. Z dolgo porcelanasto pipo v ustih je sedel in se oziral na panje, kjer so visele od prednjic debele črne kepe. Siv dim je krožil pod lipov obod in se drobil v tanke, komaj vidne plasti. Bil je golorok in nosil prteno srajco, irhaste hlače, zelene nogavice, s krepkimi žrebliji podkovanе čevlje in majhno čepico. Na prsa mu je padala dolga, siva brada, visoko čelo so prepregale tri krepko začrtane brazde, malce rdeča lica so bila nagubana. Vsakdo bi moral pritrditi, da je bil dr. Mavrič lep človek, še v starosti lep. Kakšen je bil šele v mladosti, ko so njegove oči žarele in je bilo v njih ognja, da bi prižigal zvezde na nebu, ko je njegovo srce bilo burno in gorko in so fino zaokrožena usta govorila mehko in sladko, kot bi duhala vonj cvetja zakletih gradov.

„Dober večer, gospod doktor!“

Obrnil je svoje drobne, svetlikajoče oči vame, se nasmehljaj, vstal in mi podal desnico.

„Dobro došli!“

Njegov smeh je bil trpek kot smeh ozdravelega bolnika, ki je mnogo izkusil in pretrpel v svoji bolezni.

Prijel me je pod pazduho in peljal v hišo. V veži je zaklical svoji sestri Katinki, naj pripravi večerjo za tri. Stopila sva v delavnico. Dolga miza je

stala sredi sobe, polna knjig, papirjev, svinčnikov, držal, peres in pip. V kotu sta se naslanjali ob zid dve veliki omari. V vseh predalih so ležale lepo urejene vezane knjige. Nad omarama je visela nerodna stenska ura. To je bila njegova edina dediščina po materi. V drugem kotu je stala železna peč, na kateri se je vrtel velik globus. Po stenah so visele najrazličnejše slike. Proti vasi sta gledali dve okni, med njima je bil prijetno izdelan kanape in nad njim je visela velika fotografija dr. Mavriča. Mlad je bil še tedaj, ko se je dal slikati, njegova brada je bila polna in črna, oči žive in malce sanjave, prsa krepka, lica polna in na čelu še ni bilo gub in brazd. Na vsaki strani velike slike sta viseli dve mali v črnih, umetno izrezljanih okvirjih. Na tidve sliki sem obrnil svoj pogled. Dva ženska obraza sta mi zasijala nasproti, dvoje živih oči, dvoje lepih rok in svežih lic.

Profesor je opazil, da je obstal moj pogled ne navadno dolgo na njih. Ozrl sem se nanj in zagledal na njegovem čelu teman oblak in zaslutil sem, da sta sliki v zvezi z zgodovino njegovega življenja.

„Prijatelj, le glejte, le glejte! Ali kaj berete iz slik, ali poznate značaj iz fiziognomije.“

„Če dovolite, ugibam lahko.“

In ozrl sem se na levo sliko. Lepo čelo, kostanjevi lasje, bela lica, pravilen nos, mala usta, modre, žive oči. Rafaelu ali Tizianu bi lahko služilo to dekletce za model, ko sta slikala svoje nesmrtno madone. Praksitel bi ne ustvaril pravilnejših potez.

„Gospod doktor, ta ženska je bila gotovo čista kot device v prvih časih krščanstva, pobožna in zvesta.“

„Da, da, uganili ste,“ je vzdihnil, „tu druga!“

Ozrl sem se na desno. — Ponosno čelo, črni lasje, črne oči, na drobnih ustih ironičen nasmeh, na glavi velika, umetna frizura.

„Nekaj Meduzinega je na njej, gospod doktor! — Vidim, da imata tidve sliki posebno važnost za Vas, sicer bi jih ne obesili zraven svoje fotografije. Oprostite, da Vas nadlegujem s tem vprašanjem.“

„Posebno važnost, posebno važnost zame in moje življenje, mladi prijatelj: To je zgodba greha in pokore. Kristinina slika na levi me spominja greha. Lucijina na desni pokore.“

Krepko je stisnil pipo med zobe in pogledal skoz okno na gore, za katere se je skrilo solnce. Nebo je nalahno žarelo in par oblakov je plulo proti večerni strani.

„Sediva!“ je rekel profesor. In pripovedoval sem mu o svojem potovanju, svojih študijah in čakal ugodne prilike, da ga povprašam za zgodovino onih dveh slik, da odprem predale njegovega življenja polagoma in previdno.

In taka prilika je prišla po večerji.

Sedela sva pred ulnjakom. Lepa noč je bila, lepa poletna noč. Šelestelo je drevje in studenec je žuborel, po dolini je tekla reka, vsenaokrog je bilo tiho. Gore so dremale, polja in senožeti, vas je legala k počitku. Čez čas se je začulo fantovsko petje. Ob

IZ CERKVE SV. NIKOLAJA PRI IHANU: SV. MATIJA

takih trenutkih leže na človeško dušo lagotna sentimentalnost, misli so voljne in lete v davno pretekle čase, treba je le odpreti okno, pa zavasujejo ob prijetnem vonju nageljnov in rožmarina.

„Gospod doktor, ali bi mi povedali zgodbo tistih dveh slik?“

Potrkal sem ga po rami in proseče pogledal.

„Nerad vzbujam težke spomine, a bodi, Vam na ljubo. — Stopiva v uto, notri udobno sediva in se nasloniva.“

Stopila sva v uto in se stegnila po klopeh, dr. Mavrič je našgal pipo, pogledal po zvezdah in luni, ki je razsvetljevala loge in livade, poslušal za hip kosa in začel počasi in preišljeno:

„Moj oče je bil bogat, ponosen in samozavesten kmet. Tam doli sredi vasi je imel hišo, največjo in

najlepšo. Otrok nas je bilo troje: starejši brat Jakob, ki je bil namenjen za dom, sestra Katinka in jaz. Bil sem materin ljubljeneč, božala me je, ko sem bil otrok, obsipala s sladkimi besedami in darovi, ko sem dorasel. Oče je bil trd kot grča in je krepko držal vajeti v rokah. Ko se je ujezil, je bila groza. Razbijal je po hiši, metal po tleh lonce in sklede, žličnik in škafe. Gorje mu, ki je prišel tedaj v njegovo pest! Zato se ga je tudi vse balo. Mati in sestra sta se skrili na kaščo, jaz sem jo potegnili z bratom na skedenj v slamo.

Jakob je škripal z zobmi in klet.

„Pokažem mu, ko dorastem. Z nami dela kot cigan z moko.“

Ali oče je bil hrust in do smrti ni imel namena odpriti gospodarskega bremena s svojih ram.

„Dokler bom migal z mezincem, bom gospodaril jaz,“ je trdil.

Jakob je vedel to dobro in seglo mu je globoko v srce. Obšle so ga trudne in težke misli in začel je popivati in se pretepati. Zastonj so bile materine prošnje, zaman moje prigovarjanje in moja pisma, zaman očetove kletve.

Bilo je nekoč o počitnicah. V šesto šolo sem hodil tedaj. Še tako živo se spominjam tistega dne, kot bi se zgodilo danes. Za hišo sem sedel na mahu in čital „Novice“. Ko tako sedim, začujem za seboj korake in se ozrem. — Dva moža sta nesla na nosilnicah, izsekanih iz smrekovih in bukovih vej težko truplo, nesla sta mojega očeta. Smreka se je podrla nanj in komaj je bila še iskra življenja v njem. Spravili smo ga z Bogom, deli v sveto olje, naredil je testament in med jokom in vzdihni umrl.

O žalosti in bolečinah svoje matere vam ne govorim, ne govorim o svojih solzah. V dolini trpljenja je pač več bridkosti kot veselja, več resnih obrazov kot brezskrbnih lic. Tako mora biti. Brez namena in pomena se ne zgodi ničesar.

Brat je prevzel kmetijo, a njegova roka ni bila dovolj krepka in njegova volja ne dovolj močna. Poročil se je v dolini, dobil nerodno in zapravljivo žensko, ki se je rada košatila in razkazovala v cerkvi. Imela je ostro nabrušen jezik, zbadala mater in sestro in mene, ko sem prišel domov. Tudi brata je uklonila pod svojo oblast, in revež je izprevidel bridko resnico: „Najtežje je življenje berača, ki živi od milosti, bolnika, ki vzdihuje in trpi, ter moža, ki mu je žena ukradla hlače.“

Jakob se je lotil pijače bolj kot v dneh, ko je živel oče, in v družini je bil večer prepir. Katinka je odšla služiti. Ni storila prav, radi matere ne bi bila smela od hiše. Kmalu potem je umrla mati. Pri njeni smrtni postelji nisem bil, in zato mi je še danes hudo. Nihče mi ni vedel povedati njenih poslednjih

želja, niti Katinka. Dušilo jo je v grlu, ko je govorila nerazumljive besede, raditega je niso umeli. Drag spomin sem si ohranil od nje: tista stara ura v moji delavnici me spominja nanjo. Katinka je pa vzela debel, črn molek in zaprašeno „Dušno pašo“, tiskano v bohoričici. To je bila njena dediščina. Denarja ni imela, njena dota so bile pridne roke, zvesto, požrtvovalno srce in lepa lica.

Ko smo mater zakopali, sem sklenil, da tudi jaz več ne nadlegujem brata in svakinje. Oče mi je zapustil tisoč goldinarjev. Bog in dobri ljudje že poskrbe zame.

Naredil sem maturo in prebil počitnice pri stricu v Loki. Odločil se še nisem, kam odidem po počitnicah. Tedaj se mi je primerilo nekaj, kar je bilo velikega pomena za mojo bodočnost.

Stric Luka je imel gostilno koncem Loke. Ustavljali so se tam vozniki, ki so vozili v Selško in Poljansko dolino, ob semanjih dneh je kar vrelo ljudstva, ob večerih so se pa shajali meščani in ugibali dnevne novice, se pogovarjali o svojih opravkih, prepirali radi politike in zabavljali na Nemčurje. Moj stric je bil strog narodnjak in ni trpel podreptnikov. Bil je stara gorenjska korenina. Vsak dan je vstal prvi, poklical hlapca in dekle, pogledal k živini in po hiši, sklical družino k molitvi in zajtrku, zvečer je molil rožni venec naprej, glasno in počasi, kot bi pel litanije. Nekaj posebnega je bila njegova košata, rjava brada in lepo ustvarjena glava, da bi človek mislil: Za apostola ne bi mogel slikar dobiti primernejšega tipa. S stricem sva se imela rada. Dobrodušnost in ljudomilost mu je sijala z obraza. Po srcu je bil popolnoma podoben moji materi. Zavedal se je pa tudi, da je vzrastel skoro iz nič in se poročil na tako lep dom.

„Dragotin, srečo je treba imeti, pa postaneš čez noč iz berača bogatin,“ mi je pravil.

Njegova žena mi je bila tudi naklonjena. In čutil sem se prav domačega v par dneh.

Teta je imela znanje po vsem mestu. Prijateljice so jo obiskovale skoro vsako popoldne. Na vrtu je sedela v hladnici in se razgovarjala z njimi.

Tam sem se seznanil s Kristino. Rečem vam: take lepote nisem srečal v življenju. Klasičen obraz, mile, modre oči, vitek stas, labodji vrat! In njena duša! Pohlevnost ji je sijala z lic, pobožna vdanost iz oči.

Moja kri je bila tedaj vroča. Zato ni čudno, da sem se zaljubil prvi dan.

Kristina je bila stara sedemnajst let, jaz sem prekoračil dvajseto in sem bil vitek in raven kot jelka v gozdu, pod nosom so mi poganjali brki in dolgi kodri so venčali čelo. Ne da bi se hvalil, bil sem zanimiv fant. Zaljubila sva se z vsem ognjem

mladih src. Presanjala sva lepe večere v uti in gledala zvezde. Besede ni bilo iz najinih ust, govorila so srca. Kos je prepeval v grmovju in penica je drobila svojo prijetno popevko. Taka ljubezen je prijetnejša in lepša kot vsa sladka zatrjevanja in globoki vzdih. Roka trepeče, oko se zamika v božjo noč, še dihati si ne upa človek.

Včasih sva se pod večer vozila v čolnu po Sori. To so bili najlepši večeri mojega življenja. Nad nama se je razpenjalo sinje nebo v menjajoči lepoti in na njem so se prižigale zvezde, pod nama je šumela

IZ CERKVE SV. NIKOLAJA PRI IHANU: NA SVODU

kristalna voda, čista kot safir. V mestu je zazvonilo Ave Marijo, srebrni glasovi so brneli čez mestne hiše in travnike. Na Kamniških planinah so blesteli krvavi žarki. Kot bi se razlivala gorka kri po koničastih skalah, zagrizenih sedlih, podolgastih hrbitih, ozkih drčah in masivnih skladih, se je zdelo. Nalahno se je spuščala noč na zemljo, sem od Šmarne gore je prihajala in od selških in poljanskih hribov, sem od ponosnega Grintovca in doli od strmega Mangarta. V valujoči obleki se je spuščala na zemljo, iz marmornih dvoran je prihajala in odela s čarobnim plaščem polja in travnike. V takih večerih sem čutil harmonijo v duši, najrajši bi pokleknil, razprostrl roke in molil kot Mozes na gori Horeb, od kjer je videl obljubljeni deželo, molil bi, ker sem bil tako srečen v ljubezni do svoje Kristine.

Stric in teta sta kmalu opazila to ljubezen in tudi skrbni Kristinini materi ni ostala neznan izprememba njene zlate hčerke.

„Otroka sta še. Najbolje bo, da ga pokaraš,“ je bila tetina deviza.

IZ CERKVE SV. NIKOLAJA PRI IHANU: NA SVODU SV. JANEZ

„Dovolj je star, da ve, kaj je prav. Čim prej moško dozori, tem bolje. Če bo zadovoljna njena mati, je vse v redu. Škoda, da je umrl oče! Tak mož, odločen, ljubeč in dober trgovec,“ je govoril stric Luka.

In mati tudi ni bila huda na svojo hčerko, le s skrbjo je opazovala mene, če sem dovolj možat in ostanem stanoviten.

Jeseni sva si dala prstane in fotografije v znamenje zvestobe. Potem sem odšel na Dunaj, da se vpišem v modroslovje.

„Dragotin, za slovo le tole: Pregovor pravi, da kdor hoče na Dunaj, naj pusti trebuh zunaj. Ti pa pusti srce! Srce je Kristinino. Fant, takega dekleta ne dobiš. Sicer je malo ničemurna, a njene čednosti odvagajo to malenkost v bogati meri,“ mi je zažugal stric, ko sem odhajal. Sklenil sem, da se trdno držim njegovega nasveta. A bil sem slab in postal nezvest svoji obljudi, svoji izvoljenki in svojemu narodu. In to je moj veliki greh. Rodil se je iz ničemurnosti, ki je lastna vsemu človeštvu. In to me morda edino opravičuje.

Mladi smo bili in mislili, da bomo klatili zvezde z neba, da preobrnemo Slovenijo in ustvarimo čez noč novo kulturo in nov rod. Namen smo imeli dober; a vzgoje nam je manjkalo. Poznali smo Sokratov rek: *Γνώθι σαυτόν*, a ravnali se nismo po njem.

Zašel sem takrat v beznice. Tovariši so me speljali. Vse sem hotel videti in vedeti. In ker sem bil nekoliko talentiranejši kot drugi, sem se zdel velik in sem začel zaničevati svet kot Schopenhauer. Polagoma sem izgubil, kar mi je bilo nekdanj najdražje. Sanjal sem o Nirvani in si domišljjal, da sem grozno nesrečen, najnesrečnejše bitje pod solncem. Ni me osrečevala Kristinina ljubezen, ne stričeva pisma; čolnič moj je izgubil veslo in se gugal na vihnem morju življenja kot Enejeva barka. Počasi sem se zastrupljal kakor Indijanec, ki pije leto za letom opij. Včasih sem se vrgel v vrtnec življenja, hodil na plese, pil in užival, da zatrem bol, dvome in nesrečo. Tako sem hitro zapravil očetovo dediščino in tretje leto sem bil prisiljen iskati instrukcije. Pri bogati trgovski rodovini sem postal domači učitelj. Lahko delo! Sina edinca sem učil vsak dan eno uro in dobil na mesec štirideset goldinarjev in prosto stanovanje. Imeli so tudi hčerko, nežno plavalaso dekletce, ki ga je vzgajala guvernanta.

(Konec.)

V avgustu.

Zložil Vekoslav Remec.

Odcveli so rožam naklonjeni časi,
pod solncem oblaki vise,
zle slutnje gredo čez polje,
se bližajo duši počasi, počasi.

V osamljeni cerkvi žalostno klenka,
tamkaj v topolih trudno šumi —
kdo tam po stezici hiti,
li misel žalobna, li plaha mladenka?

Dve sliki.

Spisal Ivo Česnik.

(Konec.)

Guvernanta Lucija je bila mikavna s svojo visoko frizuro, črnimi očmi in malimi ustnicami, okrog katerih je igral vedno ironičen nasmeh. Démoničen je bil njen pogled, in z njim me je ujela v zanke. Boril sem se, a zaman. Čez štirinajst dni sem mislil le nanjo. Tista lepa, jasna slika prve ljubezni se je izgubljala v daljavi, le temne črte so se še prikazovale, a izginile so tudi te in z njimi je izginila pomlad in ljubezen do vsega lepega, do sanjajočih logov in šumečih voda, do valujočih žitnih polj in rožnatih vrtov. Proklinjal sem samega sebe. Do tedaj sem bil še ponosen Gorenjec in tujina me še ni docela pokvarila. Pa je prišla Lucija z mehкими rokami, čarobnimi očmi in dobil sem uroke. Obnemogel sem in se vdal kakor krotko jagnje, ki ga peljejo v mesnico. Bil sem njen, ljubil sem jo blazno.

Po značaju je bila pravi tip ženske iz velike družbe. Kot otrok propale grofovske rodovine je bila navajena cukrenega življenja; bila je vedno prijazna, nikoli odkritosrčna, svojo religijo je zajemala iz Rousseaua, svojo moralo iz Zolajevih in Dumasovih romanov. Govorila je kot govore filozofi o filantropiji, modroslovju in politiki.

Prvi trenotek je bil čas, da bi vrgel od sebe vso razdrapanost, v katero sem se pogrezal, potem je bilo prepozno. Domov bi moral hiteti in poklekniti pred Kristino, da me ogreje s svojimi svežimi dihi, da me ozdravi in prežene moje dvome. Tako sem se pa vdal Luciji, postal njen suženj. Občudoval sem njeno zgovornost, njen talent, njeno namišljeno lepoto in ji dvorjani. In računala je name, hotela si je preskrbeti udobno življenje, kjer ji ne bo treba delati, ampak bo ves božji dan sedela, čitala in se zabavala. Delo ji ostane knjiga, zapečaćena s svetopisemskim pečatom. A tedaj še nisem mislil v sanjah, da ima toliko napak, ker se je znala skrbno zatajevati.

In Kristina? Ni slutila bojov v mojem srcu in mi je pisala, kakor v dneh moje največje ljubezni. Hlinil sem ji par mesecev svojo vdanost, ker me je prijela groza, kadar sem pomislil, da ji bridka resnica uniči vse ideale, da jo morebiti zakopljejo, preden posije tretjič solnce, ali da začne polagoma hirati. Poguma nisem imel, da bi se zatožil in ji izpovedal svoj greh. Opravičeval sem samega sebe iz golega egoizma. Kaj morem zato, če je ne ljubim več! Kaj morem zato, da je zavladala v srcu ljubezen do lepe

Lucije! Tako nama je bilo namenjeno kakor Budi, ki je po trinajstih letih uživanja prišel do spoznanja, da je na svetu le bol in trpljenje, oblekel raševino ter šel v samoto. Naposled sem bil prepričan, da je pravica na moji strani. Kar sem ljubil in hotel, da bodi resnica, to mi je bila resnica in pravica. In ko sem prišel neko noč pozno iz družbe veselih in od vina razgretih tovarišev, sem sedel za pult in napisal Kristini slovo, zapečatil njena pisma in prstan v veliko kuverto. Drugo jutro sem to oddal na pošti.

Teden dni nato mi je odgovoril stric Luka. Ostro me je grajal in mi očital nehvaležnost, me spominjal dane besede, Kristininih solz. A kaj mi je bilo tedaj do nekdanje izvoljenke, do njenih objokanih oči, do njene mladosti in do lepih, kot marmor belih lic, kaj mi je bilo mar, če je padla v nezavest, ko je prebrala moje pismo, kaj mi je bilo mar, če je jokala cele noči brez spanja in obupavala nad svetom? Kocka je padla. Ujezil sem se na strica, da me zmerja kot petletnega paglavca, mene odrastlega fanta, ki je že toliko videl in izkusil. Odgovoril sem mu ostro in pretrgal vse rodbinsko občevanje. Nobenega stika nisem imel več z domovino. V duši pa ni bilo prav. Zato sem hotel prevariti sebe in druge pri čaši vina, kjer sem govoril o domovinski ljubezni goreče in bojevito kot Demosten.

Pol leta potem mi je poslal stric naznanilo, da je Kristina končala svojo pozemsko pot, da je mislila do zadnjega trenutka name, da mi odpušča in želi na svetu srečo in blagoslov.

Za hip me je prijela omotica; spomnil sem se, da hranim njeno sliko; vzel sem jo iz omare in poljubljal. In solze so mi lile po obrazu. A to je bil le trenotek, bil je zadnji solnčni žarek, ki zaigra zvečer na gorskih vrhovih. Potem je bila vsa lepa preteklost pozabljena, poetični večeri v vrtni uti in tajni šepeti Sorinih valov, ki so nosili v dneh sreče najin čolnič. Padel je zastor, odbrenkalo je dekle na harfo, trudne oči so se zaprle za večno — —

Dr. Mavrič je vzdihnil, pipa mu je ugasnila. Pogledal je na zvezde, natlačil tobaka iz velikega mehurja v obilno pipo, prižgal, potegnil parkrat iz dolge cevi in nadaljeval med šumenjem kristalnega studenca in šelestenjem listja po drevju in sijajno trepetajoče mesečine:

„Dokončal sem študije in dobil službo v Trstu. Dosegel sem svoj cilj, moja akademična pot je bila

posejana z lavorikami. Z odliko sem izvršil izkušnje, z odliko rigoroze. Lucija je bila tega vesela in me je priklepala nase še bolj.

Čez leto dni sem prišel v Ljubljano in se poičil.

Po medenih tednih sem spoznal Lucijo docela. Kjer je mogla, me je jezila, zaničevala moj narod in klela, da sem jo ujel kot ptico. In jaz revež sem ji gladil lase in se ji dobrikal. Prepovedala mi je kaditi, ubogal sem kot kužek, če zarohnite nad njim. Zaslutil sem, kaj naredi iz mene. Potegne me v nižine svojih lastnih želja, vzame mi samostojnost mišljenja, ukrade mi veselje do dela, moja življenjska naloga bo zaigrana, moji talenti zakopani. Vse moje hrepenenje bo veljalo le njej, kako jo zadovoljim z lepo toaleta in biseri, s klobuki, čreveljčki, dragimi kamni, brošami in rožami! Trdila je, da mora živeti in uživati, dokler je mlada. Domnevala si je, da se suče ves svet okoli nje. Nisem ji zameril, stregel sem ji, kolikor sem mogel. A ko so odpovedale šivilje in zlatinarji in sem ji naznanil, kako je z mojim premoženjem, me je zaničljivo pogledala in se nasmehnila: „Lep človek, še svoje žene ne moreš rediti. Hvala za takega moža!“ Trudil sem se, da bi pridobil njeno ljubezen: svoje srce, možgane, svojo dušo sem ji prodal. Letal sem za njo in se ji prilizoval. Vsak pogled iz njenih oči sem izkušal ujeti in bil sem srečen, če me je pogledala malo lepše, če se mi je vsak dan nasmehnila vsaj enkrat. Zaničevali so me celo slabotneži, norčevali se iz moje prizanesljivosti odločni možje, ki so živeli v miru in zadovoljnosti s svojimi ženami in imeli doma paradiz.

Tako sem živel z njo štiri leta. Medtem je brat Jakob zapil premoženje, prodal staro, častitljivo hišo in šel bogvekam. Katinka je služila tiste dni pri stricu Luku in vedela za mojo in bratovo nesrečo. Njene pobožne molitve niso bile uslišane, ker je bila pokora premajhna in prekratka. In za pijanca moliti je težaven posel. Njegovo življenje je peklenško. Niti enega solnčnega žarka ni v njegovo samoto, niti enega trenutka prave zadovoljnosti ne preživi od jutra, ko zleze iz svoje trde postelje, do večera, ko se zopet zgrudi vanjo. Veselja ne pozna, ne počitka, ne družabnosti, ne radosti, skrbi, smeha in solz, ne prijateljstva, hrepenenja in sladkosti družinske sreče. Nikake ljubezni ni v njegovi duši od prve stopinje k strasti do poslednjega dne, ko ga zagrebejo pogrebci pod zeleno rušo. Svoje navade ne odloži. Prokletstvo hodi pred njim in za njim, proklet je on in njegov rod, če se ga ne usmili Bog in dobri ljudje. Zame je bila tudi brezuspešna molitev. Lucija je bila podobna mojemu bratu. Ni pila vina, žganja, likerja ali šampanjca, pila je razkošje življenja. In taki pijanci so pogubnejši za družbo in narod kot navadni žganjarji.

Najinega zakona Bog ni blagoslovil. Kar si želi najbolj srce dobrega moža in žene, se ni zgodilo. Menda je bilo tako prav. Kdo naj bi vzgajal deco? Jaz nisem razumel te naloge, Luciji bi bila v nadlego. To bi bilo proti njeni časti in proti njenemu pojmovanju ženske za človeško družbo. Slučaj ji je dal lep obrazek, okroglo ramo, demonične oči, in s tem je ulovila moža in ga napravila za stroj.

Zgodilo se je peto leto najinega zakona nekaj važnega, kar je kronalo vse moje dotedanje trpljenje.

Pozimi onega usodnega leta je bival v Ljubljani baron Schmied. Bil je gladek in eleganten kot so vsi aristokratje, dober družabnik in kavalir od nog do glave. Sicer pa lahko rečem o njem, kar je trdil o sebi angleški kralj Karel II., da ni v življenju storil nič neumnega, a tudi nič pametnega. Zaničeval je nižje sloje iz dna duše in zato tembolj ljubil svojega plemenitega psa Hektorja. Od jutra do večera je govoril o psu: kaj dela, kaj je storil, kaj utegne storiti, česa ne more storiti, kako je ljubezniv, skrben, varčen, priden in zvest. Pripovedoval je o njem razne anekdote, se spominjal njegovih čednosti, z žalostjo je mislil na dan, ko se je izgubil in ga ni bilo dve uri domov. Kakor vidite, je bil baron Schmied jako zanimiva oseba.

Čemu bi govoril na dolgo! Baron Schmied mi je zapeljal ženo in pobegnil z njo bogvekam, ali na Ogrsko ali na Nemško. Izvedel nisem tega nikdar. To se je zgodilo takole.

Popoldne po šoli sem hodil v kavarno. Lucija je dobro vedela za to navado, zato je bila brez skrbi, da ne pridem domov do šestih. A ne vem, zakaj sem tisti torek opustil svojo pot in šel proti domu. Zalotil sem ju. Baron je klečal pred njo in ji deval roko okrog vratu, Lucija ga je poljubljala na čelo. Nisem ju motil; tiho kakor sem prišel, sem tudi odšel. A moje življenje je bilo zastrupljeno, gnusila sta se mi veselje in žalost.

Zvečer sem očital Luciji nezvestobo. Niti zardela ni, z velikim zaničevanjem me je pogledala in pljunila predme. Tedaj sem vzkipel. Potisnil sem jo na zofo in tepel s pestmi po prsih, hrbtu in ramenih, ona me je pa grizla kot stekel pes in klela minuto, v kateri sem jo priklenil nase.

Dva dni potem je pobegnila z baronom.

Takega konca nisem pričakoval. Upal sem, da me prosi odpuščanja. Odpustil bi ji bil vse, nezvestobo, zaničevanje in toliko bridkosti, ki jih je nagromadila na mojo ubogo dušo.

Kaj sem pretrpel tiste dni, Vam ne morem povedati! Bil sem nemiren, vzdihoval sem in jokal kot otrok. Nobena tolažba, noben svet mi ni pomagal. Razdejano, krvaveče srce sem nosil v prsih, nikjer miru, nikjer pokoja. Niti gozd, niti šum mestnega

življenja, niti knjige in pesmi mi niso dale pokoja. Vse me je strašilo; skrival sem se pred lučjo in iskal teme, da sem se razjokal. Vse mi je bilo zoprno in sovražno, le vzdihni in solze so mi lajšale za kratek trenotek bol. Strašno breme nesreče je počivalo na meni.

Odkar sem zapustil Kristino, odkar sem pozabil na njeno pobožno dušo in na materino molitev, sem zdvajal nad svetom. Zdaj je bila kupa polna. Sakia-Muniju se je zastudilo življenje, ker je bil prepričan, da je strašno zlo. Zoprno je bilo tudi meni vse, kar je ustvarila človeška roka, z gnevom sem gledal, kako so v lahnem trepetu padale snežinke izpod neba, kako so vrveli ljudje po ulicah, polni življenja in veselih lic. Zagledal sem na cesti pijanega berača, premrlega in mokrega od obilega snega. A zdel se je srečen napram meni. Na slamo leže, se prespi in zbudi trezen, pa roma dalje svojo pot. Jaz sem pa živel v neprestani omotici in jutri se prebudim z glavo, polno težkih misli. Sklenil sem, da končam vso žalost in ničevost z enim strelom. Čemu bi se še nadalje trudil? Kaj mi je še iskati na svetu? Razočaranj, sovraštva in trpljenja?

Ni bilo vse v redu v moji glavi tiste dni. To sem čutil pozneje jasno.

Nabasal sem pištolo in sprožil. Zaskelilo me je v prsih, padel sem v nezavest.

Ko sem se zavedel, sem ležal na mehki postelji. Ob njej je stala sestra Katinka in me gledala s sočutjem in ljubeznijo.

Vse se mi je zdelo tako čudno. Kot bi sanjal tisoč let in se prebudil iz večnega spanja, mi je bilo.

„Kje sem? Kaj se godi z menoj?“ sem vprašal s slabotnim glasom.

„Bodi miren, brat!“ je šepnila Katinka. „Bolan si.“

Spomnil sem se polagoma, kaj se je zgodilo z menoj. Zbolelo me je nad srcem in nehote sem se prijel za prsi.

„Zdravnik je ukazal mir,“ je šepnila Katinka.

Grozna grenkost je vladala v moji duši.

„Zakaj ste me rešili? Zakaj me niste pustili umreti?“ sem hotel zavpiti, a izvil se mi je iz prsi le lahen vzdih. Zatisnil sem oči in zaspal.

Spanje me je pokrepčalo. Ko sem pogledal iznova po sobi, sem videl Katinko, kako je klečala poleg

postelje in molila. Po dolgih letih sem opazil in spoznal, kako je lepa molitev. Za moje zdravje je molila, zame je vzdihovala k Bogu, ki sem pozabil nanjo in na vso rodbino.

„Kako si izvedela za mojo nesrečo, Katinka?“

„Stric je bral v časniku in mi ukazal, naj hitim v Ljubljano. Tudi če mi ne bi ukazal, bi prišla, da ti strežem. Tujci so tujci in ne poznajo prave ljubezni. Služkinja je zdaj v kuhinji in pripravlja juho. — Dragotin, stric tudi pride popoldne, ker je v velikih skrbeh. — Miren bodi, brat! Zdravnik — je tako ukazal.“

In zopet je molila za moje zdravje.

Zgodilo se je tedaj, da sem neizmerno zahrepenel po resnici kakor veliki Avguštín. Odprl se je pajčolan v mojih prsih in nebeška blaženost mi je napolnila srce. Spoznal sem, kako blizu je božja roka; skoro bi čutil njene lahne utripe na pihljajočem vetru tam zunaj in solčnih praških, ki so igrali po snegu.

Dolga je bila bolezen in težko trpljenje. A bilo je potrebno za mojo dušo, ki je dobila iznova veselje do življenja in ravnotežje in mir.

Ko sem ozdravel, sem se lotil študija, da sem zabil bolesti.

Katinka je ostala pri meni do danes, o bratu in njegovi družini pa ni duha, ne sluha. Najbrže je odšel v Ameriko.

Pred dvema letoma sem stopil v pokoj in se preselil semkaj v rojstno vas, si sezidal hišo in uredil vrt, da preživim zadnje dni v samotí.

Zdaj veste mojo povest.“

„In Lucija?“ sem vprašal radovedno.

„Videl je nisem nikdar več. Greh sem ji odpustil davno, kakor ga je meni odpustila Kristina.“

Tako je končal dr. Mavrič svojo zgodbo. Moralo je biti že zelo pozno. Fantovsko petje je utihnilo, in mesec je priplaval visoko. Studenec je skrivnostno žuborel, v gozdu je skovikala sova, drevje je šepetalo, kot bi se pogovarjali nočni duhovi, nad vso naravo je plavala tiha, tajna noč.

S profesorjem sva vstala in šla k počitku.

Dva dni potem sem se poslovil od dr. Mavriča. Globoko v srce sem pa zaklenil povest njegove ljubezni.

